

**Natura 2000-handleplan
1. planperiode 2010-2015**

Natura 2000-område nr. 24

**Hanstholm Reservatet,
Hanstholmknuden,
Nors Sø og Vandet Sø**

**Habitatområde H24 og H220
Fuglebeskyttelsesområde F22**

Kolofon

Titel:

Natura 2000 handleplan

1. planperiode 2010-2015

Natura 2000-område nr. 24

Hanstholm Reservatet, Hanstholmknuden, Nors Sø og Vandet Sø

Habitatområde H24 og H220

Fuglebeskyttelsesområde F22

Ansvarlig institution, udgiver og copyright:

Thisted Kommune

Teknisk Forvaltning

Natur- & Miljøafdelingen

Kirkevej 9

7760 Hurup

www.thisted.dk

Naturstyrelsen

Haraldsgade 53

2100 København Ø

www.naturstyrelsen.dk

Sprog:

Dansk

År:

2012

Dato:

6. dec. 2012

ISBN nr.: 978-87-7279-451-8

Forsidefoto: Klitheder syd for Hanstholm

Fotograf: Søren Michelsen Krag, Thisted Kommune

Må citeres med kildeangivelse

1.	BAGGRUND	4
2.	SAMMENDRAG AF DEN STATSLIGE NATURA 2000-PLAN.....	6
3.	MÅL FOR PLANPERIODEN	8
4.	FORVENTEDE METODER OG FORVALTNINGSTILTAG.....	10
5.	PRIORITERING AF DEN FORVENTEDE FORVALTNINGSINDSATS	13
6.	FORVENTET EFFEKT	15
	BILAG 1: NATURTYPER OG ARTER PÅ UDPEGNINGSGRUNDLAG.....	18
	BILAG 2: FORDELING AF INDSATS MELLEM HANDLEPLAN-MYNDIGHEDER OG OFFENTLIGE LODSEJERE	19
	BILAG 3: KORT MED KORTLAGTE NATURTYPER SAMT POTENTIELLE OMRÅDER FOR NY HABITATNATUR	20
	BILAG 5: FORKLARING AF NATURA 2000-BEGREBER M.M.	24
	BILAG 6: OVERSIGT OVER MULIGE VIRKEMIDLER FOR ARTERNE I INDSATSPROGRAMMET	27

1. Baggrund

Der er udarbejdet statslige Natura 2000-planer for 246 Natura 2000-områder, som kan findes her [Natura 2000-plan](#).

Denne handleplan er en udmøntning af Natura 2000-plan for område 24 Hanstholm Reservatet, Hanstholmknuden, Nors sø og Vandet sø. Handleplanen er udarbejdet af Thisted Kommune, i samarbejde med Naturstyrelsen.

Kommunen er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører kommunens geografiske område på land og kystnære områder - bortset fra skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Kommunen sikrer gennemførelse for sit område inden udgangen af år 2015.

Naturstyrelsen er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Naturstyrelsen sikrer gennemførelse af disse dele af handleplanen inden udgangen af år 2021.

På de arealer, hvor Naturstyrelsen er offentlig lodsejer, gennemføres Natura 2000-planen direkte i Naturstyrelsens drifts- og plejeplan. Der er resumé af drifts- og plejeplanen i bilag 4. Herudover indgår denne drifts- og plejeplanlægning for offentlige arealer kun i handleplanens bilag 2.

Handleplanen er udarbejdet med hjemmel i Miljømålsloven (lovbekendtgørelse nr. 932 af 24/9 2009), BEK nr. 1117 af 25/11/2011 om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner og BEK nr. 1116 af 25/11/2011 om tilvejebringelse af Natura 2000-skovplanlægning. Det fremgår af lovgivningen:

- at en handleplan skal indeholde:
  - en prioritering af handleplan-myndighedens forventede forvaltningsindsats i planperioden
  - en angivelse af mål og forventet effekt for de enkelte aktiviteter
  - de forventede metoder og forvaltningstiltag, som handleplan-myndigheden vil tage i brug for at forbedre naturtilstanden eller fastholde gunstig bevaringsstatus
- at en handleplan ikke må stride imod retningslinjer fastsat i den statslige Natura 2000-plan.
- at en handleplan skal være så konkret, at dens gennemførelse kan vurderes. Dog må handleplanen ikke foregribe det præcise indhold af de aftaler eller afgørelser, der træffes i forhold til den enkelte lodsejer i forbindelse med gennemførelse af handleplanen.

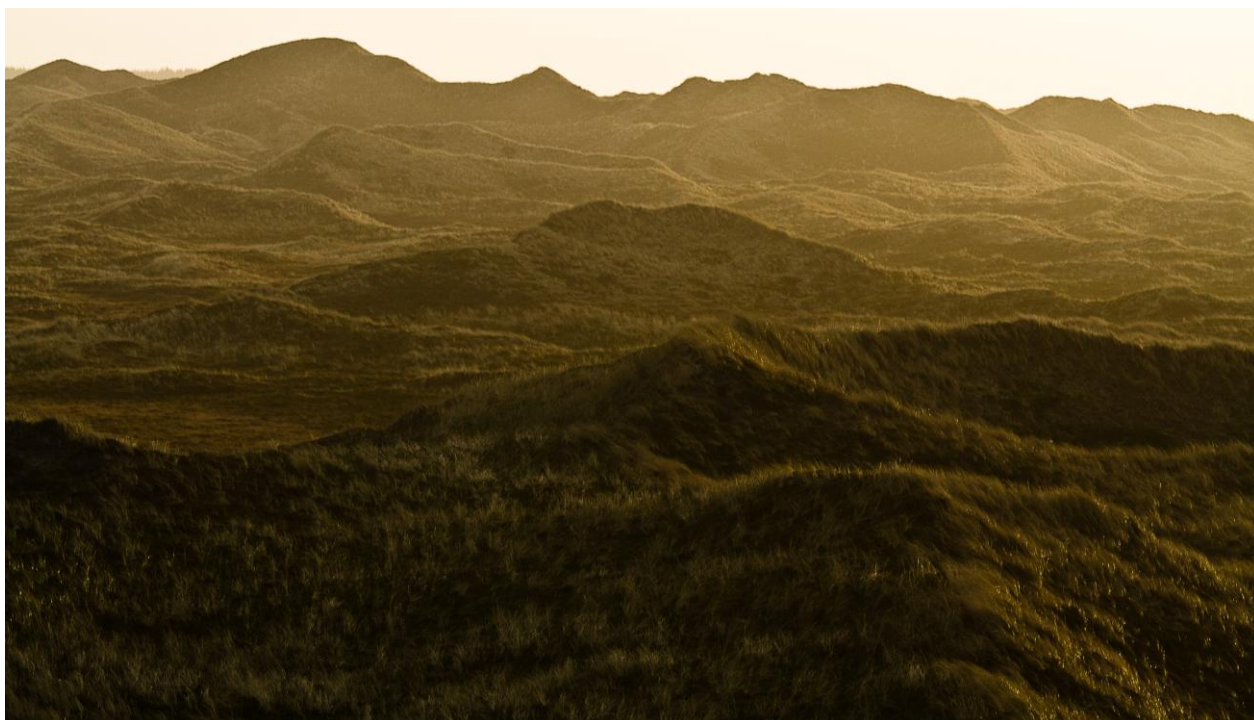
Strategisk Miljøvurdering

Den kommunale natura 2000-handleplan er som udgangspunkt omfattet af krav om miljøvurdering i henhold til lov om miljøvurdering af planer og programmer

(Lovbekendtgørelse nr. 936 af 24. september 2009). For samtlige statslige naturplaner er der foretaget en strategisk miljøvurdering. Natura 2000-handleplanen har et indhold, der ikke adskiller sig fra de oplysninger, som allerede er givet i de miljøvurderede naturplaner. Da naturhandleplanen ikke sætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser eller yderligere vil kunne påvirke internationalt udpegede naturbeskyttelsesområder væsentligt, er planen ikke omfattet af lov om miljøvurdering af planer og programmer.

Alle myndigheder skal i deres arealdrift, naturforvaltning eller ved udøvelse af deres beføjelser i henhold til lovgivningen i øvrigt lægge Natura 2000-planen og -handleplanen til grund.

I handleplanen anvendes en række Natura 2000-begreber m.m., som er defineret nærmere i bilag 5.

En stor del af Natura 2000-området består af store sammenhængende klitområder.

Fotograf Søren Michelsen Krag.

2. Sammendrag af den statslige Natura 2000-plan

Områdebeskrivelse

Området består af et Europas største og fineste klitområder beliggende syd for Hanstholm, samt to større, kalkrige søer nemlig Nors Sø og Vandet Sø. Klitområdet består af store arealer med klithede og klitlavninger, samt mange næringsfattige søer. Desuden findes mange andre klittyper, samt kalkoverdrev, sure overdrev og rigkær i området. En del af to klitplantager indgår også i området. Området rummer også et værdifuldt fugleliv og en række sjældne planter.

I området indgår også Hanstholm Knuden med sin karakteristiske langstrakte kystskrænt med blottet kalkbund og artsrig overdrevsvegetation, samt forskellige klittyper på den gamle havbund nedenfor skrænten.

Vigtigste naturværdier

Områdets store sammenhængende klitområder er betydningsfulde på grund af deres betydelige udstrækning og forholdsvis uberørte karakter.

På Hanstholm Knuden findes, både på regionalt og nationalt plan, en af de længste sammenhængende kystskrænter med blottet kalkbund med veludviklede kalkoverdrev.

Området rummer et særdeles værdifuldt fugleliv og en række meget sjældne planter. Den sjældne plante liden najade forekommer som det eneste sted i landet i Nors Sø. Som fuglelokalitet er området værdifuldt for bl.a. tinksmed, hjejle, trane, mosehornugle, den truede skovsædgås og nordisk lappedykker.

Trusler mod områdets naturværdier

De naturtyper, som området er udpeget for at beskytte, vurderes at være påvirket af for høj næringsbelastning, især i form af atmosfærisk kvælstofdeponering (eutrofiering). Flere steder er der problemer med tilgroning bl.a. med invasive nåletræer. Invasive plantearter er generelt en trussel mod naturværdierne flere steder i området. Afvanding er en trussel mod de våde naturtyper i området.

Målsætning

Det overordnede mål for Natura 2000-området er, at naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget opnår gunstig bevaringsstatus. Målet er, at bevare området som et stort, sammenhængende klitlandskab med gode fourageringsmuligheder og levesteder for områdets fugle. Kystskrænterne med blottet kalkbund og artsrig overdrevsvegetation sikres.

Indsats

Oversigt over væsentlige indsatser til gennemførelse af denne plan:

Indsats	Stort omfang	Mindre omfang	Undersøges nærmere	Ikke anvendt
Rydning, fjernelse af uønsket opvækst Herunder bekæmpelse af invasive arter	X			
Forbedring af hydrologi Fx ved at standse dræning, genoprette vandløb, fjerne diger		X		
Ekstensiv drift Fx indførelse eller opretholdelse af græsning, høslæt mm.	X			
Sikring af arealer Sikring af natur der ikke pt. er beskyttet	X			
Reducere forstyrrelser Fx færdsel, sejlads og jagt				X
Forbedring/sikring af levesteder Fx ved etablering af vandhuller, sikring af redetræer eller større fouragerings- eller yngleområder		X		

Indsatsen vil helt overvejende dreje sig om sikring af og/eller genindføre lysåbne forhold ved drift/pleje af naturtyperne f.eks. i form af græsning og rydning af opvækst samt gennemføre en indsats over for invasive plantearter. Vandafhængige naturtyper sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi. Der sikres velegnede levesteder for fugle og andre arter på områdets udpegningsgrundlag.

Skovnaturtyperne sikres en naturtypebevarende drift.

Der foretages en sammenkædning af forekomsterne af små og fragmenterede arealer med flere af områdets naturtyper og levesteder, hvor det naturmæssigt er muligt.

Endelig udføres en særlig indsats for truede naturtyper ved at sikre og udvide arealerne med rigkær, surt overdrev og kalkoverdrev. For den truede ynglefugle hjejle sikres levestederne en kvalitet og størrelse, så de kan understøtte et tilstrækkeligt antal ynglepar.

For den sjældne vandplante liden najade sikres at velegnede levesteder for arten.

3. Mål for planperioden

Natura 2000-planens indsatsprogram er bindende retningslinjer for handleplanen i første planperiode, og anvendes derfor som handleplanens mål. Dette indsatsprogram skal være gennemført med udgangen af år 2015, dog år 2021 for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer. Indsatsprogrammet vedrører alene naturtyper og arter, som er på udpegningsgrundlaget for Natura 2000-området, jf. bilag 1.

Indsatsprogrammet er på side 22 i [Natura 2000-planen](#).

Her er et sammendrag af Natura 2000-planens indsatsprogram:

Naturtyper:

- Der sikres den for naturtyperne mest hensigtsmæssige hydrologi i områdets søer, rigkær, klitlavninger. Etablering af højere vandstand vil i nogen grad kunne reducere den igangværende tilgroning i flere søer og klitlavninger. Det undersøges nærmere, hvor der er behov for at skabe mere hensigtsmæssig hydrologi i skovnaturtyperne, og disse steder sikres den for skovnaturtyperne mest hensigtsmæssig hydrologi.
- De lysåbne terrestriske naturtyper sikres en hensigtsmæssig ekstensiv drift og pleje.
- Klitnaturtyperne grå/grøn klit, klithede, havtornklit, grårisklit og klitlavning findes overvejende i et stort sammenhængende område med naturtyperne i små eller stormosaik, hvorfor områderne oftest bør plejes i sammenhæng.
- Små og fragmenterede habitatnaturtyper, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.
- Konstaterede forekomster af habitatnaturtyper, der ikke er omfattet af lovgivningen, sikres mod ødelæggelse.
- Der skal gøres en særlig indsats for naturtyper, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.
- Forekomsterne med rigkær og sure overdrev søges udvidet og sammenkædet, hvor de naturgivne forhold gør det muligt.
- Det samlede areal med kalkrige overdrev og sure overdrev sikres og søges udvidet med tilsammen omkring 1-5 ha, hvor de naturgivne forhold gør det muligt.
- Det samlede areal med rigkær sikres og udvides, hvor de naturgivne forhold gør det muligt.
- Naturtyper som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.

Arter:

- Der sikres den mest hensigtsmæssige hydrologi på levesteder for rørdrum, trane, tinksmed og mosehornugle. Etablering af højere vandstand vil i nogen grad kunne reducere den igangværende tilgroning i flere søer og klitlavninger.
- Der sikres fortsat velegnede yngle/raste/fouragerings pladser med individuel hensyntagen til artens krav til fourageringsmuligheder, vandstand og pleje for trane, tinksmed, hjejle, mosehornugle, rørdrum, sangsvane, nordisk lappedykker, sædgås og kortnæbbet gås.
- Der sikres velegnede levesteder for stor vandsalamander og damflagermus.
- Invasive arter som rynket rose og bjergfyr bekæmpes og deres spredning forebygges efter bedst kendte viden.
- Små og fragmenterede levesteder for arter, som ikke kan opretholdes ved drift af det nuværende areal alene, sikres ved arealudvidelse, sammenkædning af arealer, pleje af naboarealer og/eller etablering af spredningskorridorer.
- Naturtyper og levesteder, som ikke er beskyttet af natur- og miljølovgivningen skal sikres.
- Der skal gøres en særlig indsats for arter, hvis biogeografiske status er i fare for at blive alvorligt forringet i 1. planperiode.
- De nuværende egnede levesteder for ynglende hjejle sikres, således der er mulighed for genetablering af en stabil ynglebestand af arterne.
- Der sikres velegnede levesteder og fortsat god vandkvalitet for liden najade.

Indsatser der forventes gennemført via anden planlægning end handleplanen:

- Reduktion af kvælstof-deposition fra luften på områdets habitatnaturtyper sker ved administration af husdyrgodkendelsesloven, der med ændringen af 10. februar 2011 har fastlagt et særligt beskyttelsesniveau af hensyn til bevaringsmålsætningen i Natura 2000-planlægningen. Den øvrige tilførsel af næringsstoffer til naturtyperne reduceres, herunder fra dræntilløb og fodring. For marine naturtyper, søer og vandløb reguleres tilførslen af næringsstoffer via vandplanen.
- Vandløb indenfor området sikres gode fysiske forhold og kontinuitet. Denne indsats sikres via vandplanlægningen.

4. Forventede metoder og forvaltningstiltag

Her angives de metoder og forvaltningstiltag, som forventes at skulle anvendes for at opfylde handleplanens mål (Natura 2000-planens indsatsprogram). Der angives dog *ikke* metoder og forvaltningstiltag for offentlige arealer, hvor lodsejerne selv udarbejder drifts- og plejeplaner for at gennemføre Natura 2000-planen. Der henvises til resumé af denne offentlige drifts- og plejeplanlægning i bilag 4.

Den konkrete indsats på et areal forventes i stort omfang udmøntet ved, at lodsejeren søger om tilskud fra en række særlige tilskudsordninger under Landdistriktsprogrammet. For nærmere information henvises til [NaturErhvervstyrelsen](#) og – for skovbevoksede arealer – til [Naturstyrelsen](#).

Naturtyper

I tabel 1 angives de forventede metoder og forvaltningstiltag for *naturtyperne* på udpegningsgrundlaget, jf. bilag 1. Tabellen er inddelt i 2 grupper:

- Lysåbne naturtyper, inkl. sø- og vandløbsnaturtyper (se bilag 5)
- Ny habitatnatur (dvs. forventede udvidelser af naturtyperne)

Hovedparten af arealet med naturtyper er kortlagt, og kan ses på hjemmesiden [PRIOR](#).

I tabel 1 er der et skøn over omfanget af de enkelte metoder og forvaltningstiltag for de kortlagte naturtyper. I den forbindelse skelnes mellem "Indsats sikret i planperioden" og "Behov for ny eller sikring af igangværende indsats", da der allerede er igangværende indsatser i Natura 2000-området, der bidrager til at opfylde handleplanens mål. Bilag 3 viser et kort over områder med de forskellige indsatstyper.

Tabel 1: Forventede metoder og forvaltningstiltag for naturtyperne*

Forventede metoder og forvaltningstiltag	Skøn over omfanget af:		
	Indsats sikret i planperioden	Behov for ny el. sikring af igangværende indsats	Samlet indsats
Lysåbne naturtyper:			
Rydning af uønsket opvækst		op til 45 ha	op til 45 ha
Forbedring af hydrologi		op til 10 ha	op til 10 ha
Græsning, høslæt, Afskrælning eller afbrænding	Ca. 5 ha	op til 120 ha	op til 125 ha
Ny habitatnatur:			
Udvidelser af naturtyper		Ca. 1-3 ha	Ca. 1-3 ha

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne drifts- og plejeplaner. Se bilag 4.

Arealer angivet i tabel 1 er potentielle bruttoarealer, der vil blive undersøgt nærmere i planperioden mhp. at vurdere gennemførlighed. Indsatsens præcise omfang i planperioden vil bero på en biologisk, teknisk og økonomisk vurdering og vil sikre Natura 2000-planens målopfyldelse ved at:

- Arealer med disse naturtyper indenfor Natura 2000-området ikke går tilbage
- Tilstanden samlet set ikke forringes i denne planperiode.

Hvor der i Natura 2000-planen er angivet eksakte antal hektar, er disse antal også normsættende for handleplanens ambitionsniveau og der er således ikke tale om potentielle bruttoarealer. Det gælder i tabel 1 for udvidelser af naturtyper.

For Natura 2000 områder i det gamle Viborg Amt, er de data, der ligger til grund for udarbejdelse af planer og handleplaner i denne første planperiode, behæftet med en fejl. I forbindelse med overførsel af data fra amtet til Naturstyrelsen/kommunerne forsvandt dele af kortlægningsdataene. I tilfælde, hvor et område, der er udpeget som habitatnatur består af flere naturtyper, er der kun tilgængelige data for den dominerende naturtype. Eksempelvis kan et kortlagt område bestå af 60 % grå/grøn klit, mens der mangler data for de sidste 40 %. Disse sidste 40 % fremgår som "uspecificeret" i opgørelsen i bilag 1. Det er ikke muligt at lave en geografisk udpegning af de uspecificerede arealer, og der kan være tale om ikke-habitatnatur med potentiale for at blive til ny habitatnatur. I forhold til opfyldelse af mål om at udvide udbredelsen af naturtyper er der ikke planlagt udvidelser indenfor de uspecificerede områder i denne planperiode. De "uspecificerede" arealer er planlagt plejet med samme metode som den dominerende naturtype.

Arter

Der er ingen specifik indsats for arter, *udover* indsatsen for naturtyperne og indsatsen på offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne drifts- og plejeplaner. Indsatsen for naturtyperne forventes i væsentligt omfang at bidrage til at sikre egnede levesteder for arterne.

Naturstyrelsen har vurderet, at der i denne planperiode ikke er behov for indsats for arter på de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer i området.

Bilag 6 viser krav til levested for arterne i indsatsprogrammet samt mulige indsatser til forbedring af disse. Lodsejere med kendskab til specifikke arter på deres arealer kan her se mulige forslag til hvordan de kan tilgodese arten.

Samarbejde med interesseorganisationer

Kommunerne indgår i dialog med interesseorganisationer, som har en særlig viden om arter og naturtyper fra udpegningsgrundlaget eller gør en særlig indsats for disse i området.

Udsigt over Nors sø, som er levested for liden najade.
Fotograf Jakob Almind Jørgensen.

5. Prioritering af den forventede forvaltningsindsats

Indsatsen i 1. planperiode skal standse tilbagegangen for naturtyper og arter på udpegningsgrundlaget. I Natura 2000-planen er dette mål udmøntet i fire sigtelinjer:

1. Sikring af tilstanden af eksisterende naturarealer og arter
2. Sikring af de små naturarealer
3. Sikring af naturtyper og levesteder som ikke er beskyttede
4. Indsats for truede naturtyper og arter

De fire sigtelinjer lægger niveauet for den indsats, som handleplanmyndighederne skal gennemføre, og er udtryk for den nationale prioritering i 1. planperiode.

I første planperiode gælder indtil videre den med Grøn Vækst afledte nationalpolitiske præmis om frivillighed i Natura 2000-indsatsen, hvilket også er baggrunden for økonomiaftalen for 2013 ml. regeringen og KL, der lægger de økonomiske rammer for den kommunale Natura 2000- indsats.

Nedenfor beskrives de dele af indsatsprogrammet, som Thisted kommune vil arbejde for at gennemføre med særligt fokus i 1. planperiode:

Alle tiltag vil udføres i tæt dialog og samarbejde med de berørte lodsejere. Indsatsen forventes at være fordelt over hele Natura 2000-områdets geografiske udstrækning, hvor det er muligt at lave frivillige aftaler. Generelt sikres det, at de arealer hvor der anvendes kommunale midler til at imødekomme indsatsprogrammet bliver vurderet i forhold til at midlerne anvendes så omkostningseffektivt som muligt (mest og bedst natur for pengene).

Lysåbne naturtyper:

Sikring af igangværende indsats

- Gennemføre i gangværende projekter. Projekterne kan fremstå som udstillingsvindue for fremtidige naturplejeprojekter indenfor handleplanens geografiske område.
- Opretholde eksisterende forpagtningsaftaler/græsningsaftaler vedrørende afgræsning af habitatnatur. Kontrakterne skal indeholde særlige vilkår i forhold til opnåelse af målsætningen for områdets tilstand.

Sikring af hensigtsmæssig drift og pleje

- Imødekomme lodsejere, der på eget initiativ henvender sig med interesse i at gennemføre en plejeindsats.
- Udpegning af områder, hvor tilgroning er en trussel mod habitatnaturtyperne.
- Kontakt til lodsejere, som ejer habitatnatur, hvor tilgroningsklassen er høj (3 el. derover) og hvor der kræves pleje.
- Udarbejde ansøgninger om tilskud til rydning og hegn (Bek. 907).

Sikring af hensigtsmæssig hydrologi

- Udpegning af områder, hvor hydrologiske forhold ønskes forbedret.
- Kontakt til lodsejere, der ejer berørte områder, hvor hydrologiske forhold ønskes forbedret.
- Udarbejde ansøgninger om tilskud til etablering af naturlige vandstandsforhold.
- Sikre at der ikke sker yderligere afvanding af området søer.

Øvrige indsatsområder

- Sikre de arealer der har gunstig bevaringsstatus men er truet.
- Sikring af habitatnatur som ikke er sikret af anden lovgivning.
- Forsøge at skabe overblik over områder med invasive arter og problemarter.
- Igangsætte mulig indsats mod yderligere spredning og evt. bekæmpelse af invasive arter og problemarter.
- Forsøge, at standse randpåvirkning fra dyrkede arealer.

Yderligere indsats for arter:

- Såfremt det erfarer at indsatsen for naturtyperne viser sig ikke at være tilstrækkeligt i forhold til at nå målene i indsatsprogrammet vil en særlig indsats for arterne blive prioriteret i områder hvor arterne i forvejen har yngle-, raste- eller levested.

Klitlandskab i Hanstholm Reservatet. Klithede er en af de prioriterede naturtyper indenfor området.

Fotograf Søren Michelsen Krag.

6. Forventet effekt

Her beskrives den forventede naturmæssige effekt ved at gennemføre de enkelte aktiviteter. Den faktiske naturmæssige effekt for naturtyper og arter vil løbende blive fulgt i det nationale overvågningsprogram, NOVANA.

Lysåbne naturtyper:

Plejemetoder i indsatsprogrammet

Rydning af uønsket opvækst

I forbindelse med pleje af lysåbne arealer vil det ofte være nødvendigt at foretage en rydning af buske og træer. Det vil typisk være arealer, hvor græsning eller slåning har været enten utilstrækkelig eller helt opgivet, og der har indfundet sig uønsket opvækst. Det kan f.eks. være fyr på heder eller pilekrat i moser, enge og søer. Rydningen sikrer, at den flora og fauna, der trives med lysåbne forhold, ikke skygges bort. Desuden vil rydning ofte bidrage til at bekæmpe invasive arter som bl.a. selvsåede nåletræer. Det er vigtigt, at det ryddede opvækst fjernes for at skabe gode vækstbetingelser for den lysåbne vegetation og for at henfaldende materiale ikke skal virke som gødning og øge næringsstofindholdet i jorden.

Forbedring af hydrologi

Lukning af grøfter, fjernelse af drænrør mv. kan være afgørende plejetiltag for våde naturtyper som f.eks. klitlavning og våd hede. Dette gælder også for en række arter tilknyttet våde naturtyper. Effekten af de mere naturlige vandstandsforhold vil typisk være, at fugtigbundsarterne bliver mere dominerende, og at der genindvandrer flere arter tilknyttet våd og fugtig bund. Desuden vil uønsket opvækst af træer og buske blive hæmmet, nedbrydning af førnelag vil ophøre og der vil opbygges nyt tørvelag. Det vil sikre mindre næringsfrigørelse og CO₂-udslip.

Mere naturlige vandstandsforhold kan være en afgørende forudsætning for, at våde naturtyper som f.eks. klitlavning og våd hede kan opnå gunstig bevaringsstatus. Dette gælder også for en række arter tilknyttet våde naturtyper.

Græsning, høslæt, afskrælning eller afbrænding

Græsning eller høslæt

Hovedparten af de lysåbne naturtyper er betinget af græsning eller høslæt. Overlades de til sig selv uden drift, vil de gro til i høje urter og græsser og med tiden springe i krat og skov. Det er en naturlig proces, men hvis det får lov at ske, vil et stort antal arter blive skygget bort.

Græsning eller høslæt vil derfor have en stor positiv effekt på de fleste lysåbne naturtyper og vil ofte være en forudsætning for gunstig bevaringsstatus. Der er dog enkelte lysåbne naturtyper, som ikke eller kun i særlige tilfælde vurderes at

have behov for afgræsning eller høslæt. Det drejer sig f.eks. om nogle af klitnaturtyperne. Især de mest lavrige forekomster af grå klit kan blive ødelagt af afgræsning og skal derfor ikke afgræsses.

Græsning eller høslæt kan også være et middel til at bekæmpe invasive arter som f.eks. rynket rose, opvækst af bjergfyr og bjørneklo, samt problemarter som f.eks. ørnebregne, gyvel og bjerg-rørhvene.

Når afgræsning foregår uden eller med begrænset tilskuds fodring eller fjernelse af opvækst ved høslæt (dvs. med fjernelse af den afslåede biomasse), vil effekten være særlig positiv, idet plejen i disse tilfælde både sikrer lysåbne forhold og fjerner næringsstoffer fra arealerne.

Afskrælning eller afbrænding

Mange planter er typiske pionérarter, som indfinder sig efter skovødelæggelse, sandflugt eller brand, og som også har været begunstiget af de indgreb, som foregik i tidligere tiders hedebrug, f.eks. afbrænding, midlertidig opdyrkning og afskrælning af lyngtørv. Ved ophør af sådanne "forstyrrelser" vil der ofte komme dominans af bølget bunke, men også med monokulturer af ensaldrende hedelyng.

Da mange af arterne er følsomme over for skygge, kan de hjælpes ved åbning af vegetationsdækket. Generelt kræver bevaringen af naturtyperne en plejeindsats, som fjerner næringsstoffer og forynger plantedækket ved at efterligne de oprindelige driftsformer med græsning, tørveskrælning, slåning og afbrænding.

Afbrænding:

Medvindsbrand giver hurtig afbrænding og svarer i effektivitet til slåning. En langsommere, dyberegående modvindsbrand er endnu mere effektiv

Afskrælning:

Er meget effektivt idet hele plantedækket og det meste af morlaget fjernes. Metoden er dog meget omkostningstung.

Invasive arter

Invasive arter er ikke hjemmehørende arter, som er karakteriseret ved en kraftig vækst, der fører til total dominans i et givet område. De optager ofte store sammenhængende arealer og fortrænger det oprindelige plante- og dyreliv.

Der anvendes mange forskellige bekæmpelsesmetoder over for de invasive arter. For flere arter og metoder, kendes der i dag ikke en effekt, men blot en vurdering på baggrund af kortvarige og uvidenskabelige undersøgelser.

Bekæmpelsen af de invasive arter skal derfor udføres med varsomhed, da det ved forkert bekæmpelse kan risikeres, at bestanden vil forøges frem for at mindskes (F.eks. slåning af rynket rose en gang om året, medfører et forøget antal rodskud).

Rynket rose er en invasiv art som findes i Natura 2000-området.
Fotograf Dorthea Albrechtsen

Udvidelser af naturtyper

Ny habitatnatur skal typisk sammenbinde små, fragmenterede forekomster af naturtyperne og/eller udvide arealet af truede naturtyper. Ny natur kan også etableres for at øge levesteder for truede arter.

Hvis udvidelserne sker på arealer med et stort potentiale for genskabelse af naturtyper, vil der med den nødvendige indsats (forbedring af vandstandsforhold, rydning mv.) og pleje (afgræsning eller høslæt) kunne udvikles ny habitatnatur på relativt få år. Det kan f.eks. være arealer, der tidligere har rummet naturtypen og som ligger i nær tilknytning til eksisterende arealer med naturtypen. Hvis udvidelsen derimod foregår på tidligere landbrugsjord, må udviklingen mod habitatnatur af høj kvalitet forventes at tage væsentlig længere tid (ofte flere årtier).

Arter:

Indsatsen for arterne på udpegningsgrundlaget vil ske gennem den generelle naturtypeindsats for lysåbne naturtyper som beskrevet i afsnittene ovenfor, gennem indsatsen i offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner, og gennem indsatsen i vandplanen. Det forventes, at tilstanden og det samlede areal af levesteder stabiliseres eller øges således, at der er grundlag for planens langsigtede bestandstal for fuglene eller grundlag for tilstrækkelige egnede yngle- og fourageringsmuligheder for de øvrige arter.

Bilag 1: Naturtyper og arter på udpegningsgrundlag

Udpegningsgrundlag for Habitatområde nr. 24 og 220**

Naturtypenr.	Naturtype	Handleplanmyndighed	
		Thisted Kommune	I alt
7230	Rigkær	0,5	0,5
6230	*Surt overdrev	0,6	0,6
6210	Kalkoverdrev	15	15
4030	Tør hede		-
2190	Klitlavning	23	23
2140	*Klithede	29	29
2130	* Grå/grøn klit	20	20
9110	Bøg på mor		-
91D0	*Skovbevokset tørvemose		-
2110	Forklit		-
2120	Hvid klit		-
2160	Havtornklit		-
2170	Grårisklit		-
3110	Lobeliesø		-
3140	Kransnålalge-sø		-
3150	Næringsrig sø		-
3160	Brunvandet sø		-
3260	Vandløb		-
4030	Tør hede		-
6430	Urtebræmme		-
9160	Ege-blandskov		-
91 E0	*Elle- og askeskov		-
	Uspecificeret	29	29
I alt		117	117

* angiver særligt prioriterede naturtyper

** Tabellen omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planer i egne drifts- og plejeplaner. Kortlægningen er foretaget af amterne i 2005.

Arter:

1166	Stor vandsalamander
1318	Damflagermus
1355	Odder
1833	Liden najade

Udpegningsgrundlag for Fuglebeskyttelsesområde nr. F22

Nordisk lappedykker	(T)	Kortnæbbet gås	(T)
Trane	(Y)	Sædgås	(T)
Hjejle	(Y)	Sangsvane	(T)
Tinksmed	(Y)	Rørdrum	(Y)
Mosehornugle	(Y)		

(T): Trækfugl, (Y):Ynglefugl.

Bilag 2: Fordeling af indsats mellem handleplan-myndigheder og offentlige lodsejere

I Natura 2000-planens indsatsprogram er der retningslinjer, hvor der er behov for en nærmere afklaring af, hvem der følger op på retningslinjerne. Det drejer sig i denne plan om følgende retningslinje:

- Det samlede areal med kalkrige overdrev og sure overdrev sikres og søges udvidet med tilsammen omkring 1-5 ha, hvor de naturgivne forhold gør det muligt.

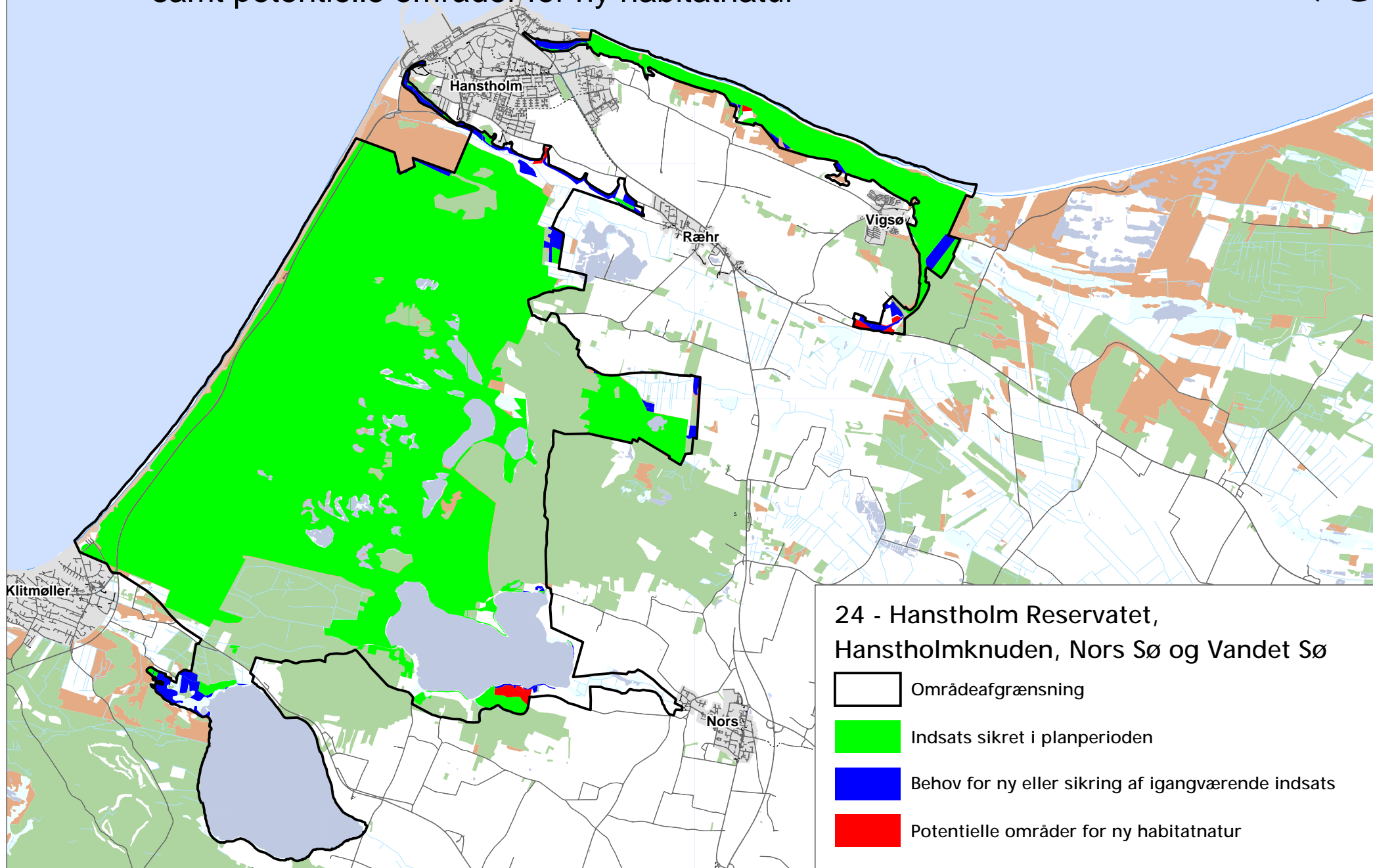
Det kan både være handleplan-myndigheder og offentlige lodsejere, der skal følge op på denne retningslinje. Derfor omfatter bilag 2 både private og offentlige arealer (inkl. offentlige arealer, hvor lodsejeren selv udarbejder drifts- og plejeplan).

Der er aftalt følgende opgavefordeling mellem de offentlige lodsejere og handleplan-myndigheder i Natura 2000-området:

	Handleplan-myndighed	Offentlige lodsejere	Total
	Thisted Kommune	Naturstyrelsen	
Udvidelse af naturtyper	Ca. 1-3 ha	Ca. 1-3 ha	Ca. 1-5 ha

Bilag 3: Kort med kortlagte naturtyper samt potentielle områder for ny habitatnatur

%

Bilag 4: Resumé af offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner

Resumé af offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner, vil fremgå af dette bilag.

Resumé af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N24 Hanstholm Reservatet, Nors Sø og Vandet Sø

Natura 2000-området har et areal på 6126 hektar.

Området består af et Europas største og fineste klitområder beliggende syd for Hanstholm, samt to større, kalkrige søer, Nors Sø og Vandet Sø. Klitområdet består af store arealer med klithede og fugtige klitlavninger, samt mange næringsfattige søer. Desuden findes mange andre klittyper, samt kalkrige overdrev, sure overdrev og rigkær i området. En del af Tved og Vilsbøl klitplantager indgår desuden i området. I området indgår også Hanstholm Knuden med sin karakteristiske langstrakte kystskrænt med blottet kalkbund og artsrig overdrevsvegetation, samt forskellige klittyper på den gamle havbund nedenfor skrænten.

Naturstyrelsen ejer ca. 85 % af området, så alle ovennævnte landskabs- og naturtyper er repræsenteret på Naturstyrelsens arealer.

Tabel a Kortlagte naturtyper på Naturstyrelsens arealer i området

Naturtype	Nr.	Navn	Areal ejet af NST (ca. ha)
Lysåbne naturtyper	2130	Grå/grøn klit	277
	2140	Klithede	1618
	2190	Klitlavning	598
	4030	Tør hede	12
	6210	Kalkoverdrev	33
	6230	Surt overdrev	4
			2543
Skovnaturtyper	91D0	Skovbevokset tørvemose	5
	9110	Bøg på mor	14
			18
Ialt			2561

Indsats for naturtyperne

I det følgende angives Naturstyrelsens planlagte indsats for *naturtyperne* på udpegningsgrundlaget. Indsatsen er beskrevet i 3 tabeller:

- Lysåbne naturtyper
- Skovnaturtyper
- Planlagte udvidelser af naturtyperne

I tabel b og c skelnes mellem "Eksisterende driftsplan mv." og "Nyt", da der allerede ifølge driftsplaner m.m. for styrelsens arealer skal ske en drift/pleje, der bidrager til at gennemføre plejeplanen. I dette område gælder det for hele den planlagte indsats på naturtyperne.

Tabel b Planlagt indsats for lysåbne naturtyper

Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Ha (ca.)
Bekæmpelse af invasive arter	eksisterende	517
Rydning af uønsket opvækst	eksisterende	967
Afskrælning eller afbrænding	eksisterende	1846
Slåning eller slæt	eksisterende	4
Græsning	eksisterende	352

Tabel c Planlagt indsats for skovnaturtyper

Plejetiltag	Eksisterende driftsplan mv. eller nyt	Ha (ca.)
Bekæmpelse af andre problemarter	eksisterende	17
Forbedring af hydrologi	eksisterende	1
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	eksisterende	18
Bevarelse af store træer til henfald	eksisterende	18
Gamle driftsformer i skov	eksisterende	3

Udvidelsesmål	Forøgelse på sigt, ca. ha
Udvikling mod 6210 Kalkoverdrev	3
Udvikling mod 6230 Surt overdrev	3
<i>Ialt</i>	5

Tabel d Planlagte udvidelser af naturtyper

Særlig indsats for arter

Plejen af områdets naturtyper vil samtidig tilgodese en række arter på udpegningsgrundlaget. Naturstyrelsen vurderer, at arterne ikke har behov for en særlig indsats derudover.

Bilag 5: Forklaring af Natura 2000-begreber m.m.

Begreb	Forklaring
Natura 2000	Natura 2000 er et netværk af områder i EU med særligt værdifuld natur. Natura 2000 er en samlebetegnelse for habitatområder og fuglebeskyttelsesområder. I Danmark tales om internationale naturbeskyttelsesområder, som også rummer Ramsarområder, og består af et eller flere af disse særligt udpegede områder. Natura 2000-områderne kan ses i Danmarks Miljøportal . Der er mere information om Natura 2000 på Naturstyrelsens hjemmeside
Udpegningsgrundlag	Udpegningsgrundlaget er en fællesbetegnelse for de arter og naturtyper, som findes indenfor et internationalt beskyttelsesområde og som er omfattet af listerne i habitatdirektivet eller fuglebeskyttelsesdirektivet, som forudsætter udpegningsgrundlag her: Udpegningsgrundlag .
Naturtyper	Naturtyperne er defineret nærmere i " Habitatbeskrivelser, årgang 2010 ". Endvidere er alle danske naturtyper beskrevet på Naturstyrelsens hjemmeside .
Lysåbne terrestriske naturtyper	I Danmark er der 35 lysåbne terrestriske naturtyper: 1210 (Enårig vegetation på strandvolde) , 1220 (Flerårig vegetation på stenede strande) , 1230 (Klinter eller klipper ved kysten) , 1310 (Vegetation af kveller eller andre enårige strandplanter) , 1320 (Vadegræssamfund) , 1330 (Strandenge) , 1340 (Indlandsstrandenge) , 2110 (Begyndende klitdannelser) , 2120 (Hvide klitter og vandremiler) , 2130 (Stabile kystklitter med urtevegetation) , 2140 (Stabile kalkfattige klitter med Empetrum nigrum) , 2160 (Kystklitter med havtorn) , 2170 (Kystklitter med gråris) , 2190 (Fugtige klitlavninger) , 2250 (Kystklitter med enebær) , 2310 (Indlandsklitter med lyng og visse) , 2320 (Indlandsklitter med lyng og revling) , 2330 (Indlandsklitter med åbne græsarealer med sandskæg og hvene) , 4010 (Våde dværgbusksamfund med klokkelyng) , 4030 (Tørre dværgbusksamfund (heder)) , 5130 (Enebærkrat på heder, overdrev eller skrænter) , 6120 (Tørketålende græsvegetation på kalkrig jordbund) , 6210 (Overdrev og krat på mere eller mindre kalkholdig bund) , 6230 (Artsrige overdrev) , 6410 (Tidvis våde enge) , 6430 (Bræmmer med høje urter) , 7110 (Aktive højmoser) , 7120 (Nedbrudte højmoser) , 7150 (Lavninger på tørv med Rhynchosporion) , 7210 (Kalkrige moser og sumpe med hvas avneknippe) , 7220 (Kilder og væld med kalkholdigt (hårdt) vand) , 7230 (Rigkær) , 7140 (Overgangstyper af moser og hængesæk) , 8220 (Indlandsklipper af kalkfattige bjergarter) , 8230 (Indlandsklipper af kalkfattige bjergarter med pionerplantensamfund) .
Sø- og vandløbsnaturtyper	I Danmark er der 7 sø- og vandløbsnaturtyper: 3110 (Kalk- og næringsfattige søer og vandhuller) , 3130 (Ret næringsfattige søer og vandhuller) , 3140 (Kalkrige søer og vandhuller med kransnålalger) , 3150 (Næringsrige søer og vandhuller med flydeplanter) , 3160 (Brunvandede søer og vandhuller) , 3260 (Vandløb med vandplanter) , 3270 (Vandløb med tidvis blottet

	mudder med enårige planter).
Skovnaturtyper	I Danmark er der 10 skovnaturtyper: 2180 (Skovklit) , 9110 (Bøg på mor) , 9120 (Bøg på mor med kristtorn) , 9130 (Bøg på muld) , 9150 (Bøg på kalk) , 9160 (Ege-blandskov) , 9170 (Vinteregeskov) , 9190 (Stilkege-krat) , 91D0 (Skovbevokset tørvemose) , 91E0 (Elle- og askeskov) .
Kortlægning	Under forarbejdet til Natura 2000-planerne er en række naturtyper kortlagt ved en fysisk gennemgang af habitat-områderne. Naturtyperne er afgrænset og identificeret, og der er registreret oplysninger om struktur og artsindhold på arealerne. De kortlagte områder kan f.eks. findes på PRIOR .
Tilstandsklasse	Tilstandsklassen er udtryk for naturkvaliteten af den enkelte kortlagte naturtype. Tilstandsklassen er beregnet på baggrund af strukturindikatorer og artsdata, som er indsamlet ved kortlægningen. Ud fra strukturindikatorerne beregnes et strukturindeks, og tilsvarende beregnes et artsindeks ud fra de indsamlede artsdata. Hver især fortæller de to indeks noget om de aktuelle livsvilkår og den seneste historie på arealet. Tilstanden er en sammenvejning af de to indeks. Der er 5 tilstandsklasser: <ol style="list-style-type: none"> I. Høj tilstand II. God tilstand III. Moderat tilstand IV. Ringe tilstand V. Dårlig tilstand De to øverste klasser I og II opfylder Habitatdirektivets krav til gunstig bevaringsstatus under forudsætning af, at der foreligger en prognose der siger, at arealet også i fremtiden vil kunne opretholde den høje eller gode tilstand. Tilstandsklasse (inkl. struktur- og artstilstand) for en kortlagt naturtype kan ses på PRIOR .
Gunstig bevaringsstatus	En naturtypes bevaringsstatus er gunstig, når: <ul style="list-style-type: none"> - arealet med naturtypen i det naturlige udbredelsesområde er stabilt eller øges - den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for naturtypens opretholdelse, er til stede og vil være det fremover. - bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for naturtypen, er gunstig. En arts bevaringsstatus anses for gunstig, når: <ul style="list-style-type: none"> - bestandsudviklingen viser, at arten på lang sigt vil opretholde sig selv - artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang eller vil blive mindsket - der er og sandsynligvis fortsat vil være et tilstrækkeligt stort levested til på lang sigt at bevare artens bestande
Natura 2000-plan	Natura 2000-planen fortæller, hvordan man skal behandle hvert af de 246 Natura 2000-områder, så man stopper tilbagegangen for naturtyper og arter i det enkelte område. Natura 2000-planen indeholder en basisanalyse af områdets aktuelle naturtilstand og trusler, mål for naturtilstanden og et indsatsprogram. Natura 2000-plan kan findes på Naturstyrelsens hjemmeside .
Natura 2000-handleplan	Natura 2000-planen udmøntes i handleplaner. En kommune skal således udarbejde en handleplan for, hvordan Natura 2000-

	<p>planen vil blive realiseret inden for kommunens geografiske område på land og kystnære områder. Kommunen skal efterfølgende sikre, at handleplanen gennemføres. På tilsvarende måde har Naturstyrelsen ansvaret for at udarbejde og gennemføre handleplaner for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer.</p>
Offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner	<p>Offentlige lodsejere har mulighed for selv at udarbejde drifts- og plejeplan som opfølgning på en Natura 2000-plan. I Natura 2000-handleplanen skal der være resuméer af de offentlige lodsejeres drifts- og plejeplaner.</p>
Invasive arter	<p>Invasive arter dækker over plante- og dyrearter, der af mennesket er blevet flyttet fra en del af verden til en anden og her påvirker hjemmehørende arter negativt. Et almindeligt brugt eksempel er kæmpe-bjørneklo, som er ført til Danmark fra Kaukasus og nu giver problemer i eksempelvis moser, hvor den udkonkurrerer hjemmehørende plantearter.</p>
Skovnaturtypebevarende drift og pleje	<p>I Natura 2000-tilskudsordning for skov er den skovnaturtypebevarende drift og pleje defineret på følgende måde: Alle arealer omfattes af en basissikring med følgende indhold:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vedvarende skovdække • Ved skovdrift skal de karakteristiske træarter for skovnaturtypen fremmes • Ved foryngelse skal der anvendes en naturvenlig foryngelse • Ingen gødskning, kalkning eller kemisk bekæmpelse • Uforstyrret jordbund på mindst 2/3 af arealet • Ingen øget afvanding • Bevaring af eksisterende dødt ved og træer med hulheder • Plejeret til handleplan-myndigheden til bekæmpelse af arter, der optræder invasivt <p>Som minimum skal alle arealer i tilstandsklasse 1 omfattes af en supplerende sikring med én eller flere af følgende tiltag:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bevaring af store træer til død og henfald • Bekæmpelse af invasive arter • Etablering af naturlige vandstandsforhold • Forberedelse til skovgræsning
Urørt skov	<p>I Natura 2000-tilskudsordning for skov omfatter udlæg til urørt skov følgende restriktioner:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ingen skovdrift • Ingen fjernelse af levende eller døde træer • Ingen gødskning, kalkning eller kemisk bekæmpelse • Ingen forstyrrelse af jordbunden • Ingen oprensning eller nygravning af grøfter • Plejeret til handleplan-myndigheden til bekæmpelse af arter, der optræder invasivt

Bilag 6: Oversigt over mulige virkemidler for arterne i indsatsprogrammet

Fugleart	Tiltag/krav til levested/virkemidler
Rørdrum	<p>Prædationstrykket på rørdrum nedsættes mærkbart, når rørskovene er permanent vanddækket.</p> <p>Vurderet minimum er et vanddække på 15 cm i perioden 1. februar-1. juni, samt uforstyrrede yngleområder i perioden 1. februar-1. august.</p> <p>Ved høst af tagrør i rørsumpe med ynglende rørdrum, rørhøg eller odder, bør der efterlades sammenhængende rørskov på mindst 3 ha.</p>
Trane	<p>Naturlig hydrologi og høj vandstand er vigtig i yngletiden. Vurderet minimum vanddække er 30-50 cm's højde i perioden 1. marts -15. juli. Hvis hængesæk forekommer, er der ingen krav til vanddækning.</p> <p>Vurderet minimum er 5 ha vanddækket mose og eng eller hængesæk på de enkelte ynglelokaliteter. Fredning af områder i yngletiden mod færdsel.</p>
Tinksmed	<p>Vurderet maksimal vegetationshøjde er 15 cm i perioden 1. april-15. juli. Områder friholdes for opvækst.</p> <p>Tinksmeden kræver et naturligt vandregime med søer, kær og sumpede lavninger. Naturlig hydrologi og fugtige klitlavninger skal sikres.</p> <p>Samlet åbent areal med lav vegetationshøjde og lavvandede søer og vandsamlinger er minimum 20 ha.</p>
Mosehornugle	<p>Mosehornugle kan hjælpes ved at sørge for en god forvaltning af strandenge og moser med tilpas græsningsintensitet og naturlig hydrologi.</p> <p>Forstyrrelser skal undgås ved at begrænse menneskelig adgang til yngleområderne i perioden fra 1. april til 15. juli. Forvaltning med høslæt skal foretages efter 1. august, hvor fuglene har overstået yngletiden.</p> <p>Vurderet minimumsareal af fourageringsområder er 200 ha med maksimalt 25 cm vegetationshøjde i perioden 1. marts-15. juli.</p>
Hjejle	<p>Hedepleje: Driftsplaner skal sikre tilstrækkeligt med åbne områder og lav og sparsom vegetation.</p> <p>Vurderet maksimum for vegetationshøjde er 30 cm i perioden 1. marts-15. juli. Vurderet maksimum af træer og større buske er 5 pr. 50 ha (ekskl. Levende hegn).</p> <p>Det vurderes, at yngleområdet i en afstand af 300 m skal være uforstyrret i perioden 1. marts-15. juli. Områder, hvor der er formodning om etablering af ynglepar, lukkes for færdsel i yngleperioden.</p>

	Vurderet minimumsareal af tør åben hede er 50 ha på den enkelte ynglelokalitet.
Sangsvane	Arten fouragerer primært på landbrugsarealer Vurderet minimum er én egnet overnatningsplads med et areal på mindst 20 ha. Overnatningspladser skal være uforstyrrede.
Nordisk lappedykker	Arten lever af insekter, krebsdyr, snegle og plantedele samt af småfisk. Forurening med næringsstoffer i søerne skaber gode vilkår for karpefisk, som er fødekongurrenter til nordisk lappedykker. God naturtilstand i Nors og Vandet sø vil hjælpe arten.
Sædgås	Arten fouragerer primært på landbrugsarealer. Vurderet maksimum for vegetationshøjde er 10 cm i perioden 1. november-1. maj. Tilstrækkeligt med uforstyrrede rastemuligheder
Kortnæbbet gås	Arten fouragerer primært på landbrugsarealer. Vurderet maksimum for vegetationshøjde er 10 cm i perioden 1. september-15. maj. Tilstrækkeligt med uforstyrrede rastemuligheder.
Stor vandsalamander (1166)	Sikres velegnede levesteder. Tiltag via naturtypeindsatsen. Naturpleje i form af høslæt og afgræsning, samt rydning af vedplanter, modvirker tilgroning af egnede og eksisterende ynglevandhuller. Arten er følsom overfor forurening, overskygning af vandhullerne og udsætning af fisk. Arten kræver fhv. rent vand. Der skal være sol på næsten hele vandoverfladen for at bestanden kan klare sig på længere sigt. Artens levesteder på land ligger oftest nær vandhullet, hvor der er gode skjulesteder (grene, sten mv.).
Damflagermus (1318)	Sikres velegnede levesteder. Tiltag via naturtypeindsatsen. Naturtyper - Forbedring af de hydrologiske forhold på naturtyperne medfører generelt en højere insektproduktion hvilket forbedrer levestedet. Skovnaturtyper - Bevaring af eksisterende dødt ved samt træer med hulheder sikrer de eksisterende og potentielle sommerkvarterer i skovnaturtyperne. Understøttelse af naturlig hydrologi fremmer mængden af dødt ved og dermed antallet af potentielle sommerkvarterer i skoven. Gamle driftsformer som græsningsskov og stævningsskov forbedrer levestedet for arten.
Odder (1355)	Ingen indsats i 1. planperiode
Liden najade (1833)	Sikres velegnede levesteder. Tiltag via vandplanen.

	<p>Liden najade er en undervandsplante. Den vokser i søer med sand- eller kalkholdig bund. Vandet skal være klart og næringsfattigt, for at der kan komme tilstrækkeligt med lys ned gennem vandet til planten. Man kan hjælpe arten ved at beskære tagrør, da udbredelsen af rørsump og tæt, højt voksende undervandsvegetation har negativ effekt på artens overlevelsesmuligheder.</p> <p>Områdets levested for liden najade (Nors Sø) sikres en fortsat god vandkvalitet.</p>
--	---

Kilder: Faglig Rapport fra DMU, nr. 457 3. udgave, 2005. Kriterier for Gunstig Bevaringsstatus. Faglig Rapport fra DMU nr. 462, 2003. Bevaringsstatus for fuglearter omfattet af EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. Naturstyrelsens artsleksikon: www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Artsleksikon

THISTED KOMMUNE

Miljøministeriet
Naturstyrelsen